

УДК 811.161.2'373

ЛЮДМИЛА ЮЛДАШЕВА

(Черкаси)

ЗАГОЛОВКИ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ТВОРІВ У КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Пропоноване дослідження здійснене з метою поглиблення лінгвальної інтерпретації проблем типологічної схожості та відмінностей гендерного дискурсу. У статті проаналізовано особливості заголовків сучасних творів із погляду гендерної аспектизації, виокремлено відповідні гендерні преференції. Визначено комплекс характерних ознак «чоловічого» та «жіночого» письма в заголовках на лексичному, граматичному та стилістичному рівнях. Виявлено гендерні стереотипи, які склалися в читацькій свідомості, і визначено особливості заголовкового тексту, на які зорієнтований читач під час атрибуції твору як «чоловічого» чи «жіночого».

Ключові слова: заголовок, сучасна українська література, гендер, гендерні стереотипи, гендерна мовна особистість.

В умовах антропозорієнтованої лінгвальної парадигми особливого значення набуває вчення про мовну картину світу, у центрі якої перебуває людина. Принципи антропоцентризму сприяють акцентуалізації гендерної природи окремих лінгвальних явищ, з іншого боку, рецепція новітніх теорій гендерного аналізу розширює методологічні обрії сучасного мовознавства. Вельми продуктивним, на наш погляд, видається дослідження мови художнього тексту на підставі її гендерних характеристик, оскільки саме такий підхід дає змогу досягнути механізм конкретного вибору мовних засобів (зокрема і з огляду на гендерні преференції) для реалізації авторського сприйняття дійсності. Гендер демонструє соціальні та культурні «маски статі», сформовані під впливом соціокультурних уявлень, характерних для певного суспільства. Гендерні дослідження фіксують відмінності «жіночого» й «чоловічого» стилів мовної репрезентації, детерміновані глибинними психологічними відмінностями у сприйнятті жінки й чоловіка.

Історія лінгвальної гендерології нараховує понад три десятиліття. Вагомий внесок у її розвиток зробили О. С. Гриценко [2], О. А. Земська, М. В. Китайгородська, Н. М. Розанова [3], О. Л. Каменська [4] та ін. До середини 90-х рр. минулого століття сформувалося системне уявлення про зв'язок мови з феноменом статі. За переконанням О. І. Горошко, усі мовні структури та розділи лінгвістики можна «пропустити» крізь «гендерні лінзи» [1, с. 98]. В. П. Нерознак зосереджує увагу на доцільності визначення параметрів художнього тексту в «гендерному вимірі», зараховуючи до найважливіших проблем вивчення мовної особистості реконструкцію гендерного «Я» в тексті, а також «побудову мовного портрета гендерної мовної особистості» [9, с. 71].

Питання гендерної ідентифікації є дуже важливим для сьогодення. Попри численну кількість публікацій проблема дослідження гендеру як соціального явища й, зокрема, гендерної специфіки сучасної белетристики, потребує уточнення. Зокрема, недостатньо з'ясовано особливості репрезентації гендерного мислення в заголовках сучасних українських творів, які є концептуальним згустком, осердям художнього тексту. Названі чинники свідчать, на наш погляд, про актуальність теми дослідження.

Мета студії полягає у з'ясуванні гендерної специфіки заголовків художніх текстів сучасної української літератури в лінгвальному вимірі. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання низки завдань: з огляду на гендерну специфіку заголовків дослідити основні домінанти, що детермінують механізм називання творів, виокремити тематичні константи; визначити гендерні пріоритети у виборі мовних засобів.

У роботі здійснено спробу детального дослідження предметних та мовних преференцій у заголовках 100 художніх текстів, створених сучасними письменницями (f), і 100 текстів письменників (m). Матеріал дібрано методом випадкової вибірки.

Поняття «гендер» запровадили Р. Столлер і Д. Моні. На протипагу поняттю «стать», що належить до біологічних характеристик людини, гендер трактують як сконструйований соціумом феномен. А отже, гендер (англ. *gender* від лат. *genus* – рід) – це «змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі» [8, с. 11]. На думку В. П. Нерознака, мовний аспект гендеру передбачає дослідження особливостей тексту, породжуваного «гендерною мовною особистістю» [9].

Гендерно зумовлена комунікативна поведінка багато в чому залежить від сформованих у суспільстві гендерних стереотипів. За визначенням М. І. Пірен, гендерні стереотипи – це «сприйняття, оцінка людиною статі та поширення на неї характеристик статеві групи шляхом застосування загальних характеристик і щодо чоловіків, і щодо жінок, без достатнього врахування можливих відмінностей між ними» [10, с. 10]. Гендерні стереотипи належать до соціальних уявлень про «маскулінне» як чоловіче та «фемінне» як жіноче. Це загальноприйняті, стійкі, повторювані поняття, пов'язані з місцем і роллю жінок і чоловіків у суспільстві [там само, с. 20].

Під час дослідження номінативних одиниць виявлено типологічну схожість у виборі й комбінації мовних засобів у групах заголовків художніх текстів, створених письменниками й письменницями. Натомість між чоловічою та жіночою репрезентаціями художніх творів існують певні відмінності, які виражені на рівні лексики, морфології, синтаксису, стилістики.

А. В. Кириліна вважає, що в гендерній поезії під час осмислення літературного твору необхідно враховувати стратегію й тактику мовної поведінки статі загалом, специфіку чоловічого й жіночого дискурсу. У зв'язку з цим закономірно «чоловічу» мовну репрезентацію сприймати як інваріант, а «жіночу» – як маркований варіант [5]. О. І. Горошко, аналізуючи письмові твори, зазначила, що в «чоловічому» письмі превалює раціональний підхід, натомість для жінок характерним є емоційний стиль. У чоловічих асоціативних полях домінує стереотипність і впорядкованість, а жіноча стратегія асоціативної поведінки є ситуативною та атрибутивною [1].

Заголовки письменників, зазвичай, коротші. У середньому назва «жіночого» заголовка складається із 3 слів, «чоловічого» – із 2. Серед досліджуваного матеріалу найдовшими виявилися заголовки «Компанія з пивниці біля Чуднівського мосту» В. Шевчука та «Шахмати для дибилів: цейтнот доктора Падлючка» М. Бриних (м), «Дванадцять, або Виховання жінки в умовах, не придатних до життя» І. Роздобудько (ф).

Крім того, асоціативні поля чоловічого та жіночого мовлення корелюють із різними фрагментами картини світу: для чоловіків – це професійна й військова сфера («Вогнепальні й ножові» С. Жадана, «Розвідбат» О. Лопатенка, «Аптекарь» Ю. Винничука, «Диверсія» Т. Литвиненка, «Карбін» А. Любки (м); для жінок – природа, внутрішній світ, повсякденне життя («Серенада сумного дощу» Н. Коробко, «Сердечна терапія» Міли Іванцової, «Аеробіка для обличчя» Л. Якімчук, «Вареники, або 18 гризота» Р. Обшарської, «Вишивані гарбузи» О. Харченко, «Вітри великого луку» О. Коленко (ф). Предметна презентація в заголовках свідчить про досить виразні гендерні переваги, що відображають акцентування фрагментів навколишнього світу чоловіками й жінками. З огляду на досліджуваний матеріал ключовими поняттями заголовків, створених чоловіками, є *гра* («Гра з тінню» М. Ткача, «Гра і битва» І. Павлюка, «Гра триває» К. Москальця, «Гра у відрізаний палець» А. Куркова, «Давай пограємо» С. Щученка, «Гри по-дорослому» А. Куркова, «Азартні ігри» В. Герасимчука, «Заборонені ігри» Ю. Покальчука та ін.), *смерть* («Танго смерті» Ю. Винничука, «Смерть чужого» А. Куркова, «Вона, Смерть і Кохання» Т. Литовченка), *таємниця* («Таємниця» Ю. Андруховича, «Таємниця зміїної голови», «Таємне джерело» А. Кокотюхи, «Таємна кухня погоди» В. Лиса), *тінь* («Тіні з'являються на світанку» С. Процюка, «Тіні зниклі. Сімейна хроніка» В. Шевчука, «Тінь попередника» В. Єпкілева, «Тінь сови» В. Шкляра). Варто зазначити, що ці поняття трапляються і в жіночому номеніконі, але значно рідше: «Смерть олігарха» М. Меднікової, «Смерть автора» О. Деркачової, «Гра в паралельне читання» Міли Іванцової, «Гра в пацьорки» І. Роздобудько.

За словами Т. Максимової, «...перше, що визначає жіночий роман – це значна частка сентименталізму [7, с. 96–97]. Ця теза потребує уточнення, адже риси сентименталізму характерні для творів будь-якого жанру, написаних жінкою. «Жіночий» художній літературі притаманні ключові слова сентиментального дискурсу: *любов*, *серце* та інші кореляти, що входять до цього лексико-семантичного поля («*Любов – прокляття королів*» Сімони Вілар, «*Любов у спадок*» І. Ромич, «*Любові полум'я*» Ніки Нікалео, «*Любов у крові*» О. Деркачової, «*Замовляння із любові*», «*Дивна така любов*» А. Багряної, «*Діти любові*» І. Бондарук, «*Закохане місто*» В. Гранецької»; «*Сердечна терапія*» Міли Іванцової, «*Паризьке кохання*» Л. Чагровської, «*Мені наснилося кохання*» К. Подолинної тощо). Із прикметників у «жіночому» заголовковому масиві найчастіше трапляється *теплій*: «*Теплий двір*» М. Бушан, «*Теплі історії до кави*» Н. Гербіш, «*Теплі історії про радість і сум*» Міли Іванцової тощо.

Письменниці часто вибирають головною героїнею своїх творів жінку й це акцентують у заголовках: «*Терористка*» М. Меднікової, «*Емігрантка*» В. Гранецької, «*Сестро, сестро*» О. Забужко та ін., однак лексема *жінка* частіше трапляється в «чоловічих» заголовках: «*Жінка для стіни*» В. Лиса, «*Жінка його мрії*» О. Ульяненко, «*Жінка на ім'я Модеста*» Т. Гаврилів, «*Жінка-змія*» В. Шевчука, натомість лексеми *дівчина*, *дівчинка* більш характерні для «жіночих» заголовків: «*Віртуальна дівчина*» Міли Іванцової, «*Моя класнюча дівчинка*» М. Павленко, «*Вві сні і наяву, або Дівчина на кулі*» О. Слоньовської. Антропонімічні заголовки продуктивніші для «жіночої» літератури. Серед досліджуваного матеріалу такі заголовки траплялися 7 разів: «*Марта з вулиці Святого Миколая*» М. Дзвінки, «*Анна-Марія*» Л. Таран, «*Балада для Кривої Варги*» М. Соколян, «*Зелена Маргарита*» С. Пиркало, ін., і лише тричі – у «чоловічих» творах: «*Маруся*» В. Шкляра, «*Агов, Джульєтта!*» М. Біленького, «*Жінка на ім'я Модеста*» Т. Гаврилів. Як свідчить представлений матеріал, у заголовках переважають антропоніми – найменування жінок. Водночас географічні назви (реальні й уявні) частіше з'являються в «чоловічому» дискурсі: «*Ласкаво просимо в Щуроград*» Ю. Винника, «*В Парижі красне літо...*» О. Гавроша, «*Велика маленька Грузія*» Сашка Сівченка, «*В темнім лузі за Дунаєм*» Ю. Коцегуба (пор.: «*Зустріч у Сан-Франциско*» Є. Кононенко (f)).

Провідне місце в чоловічому дискурсі належить стереотипним параметрам, письменники загалом надають перевагу нейтральній емоційній тональності («*Гетьманський скарб*» Ю. Мушкетика), натомість жіноча мова виявляє велику концентрацію емоційно-оцінної лексики («*Моя класнюча дівчинка*» М. Павленко). Крім того, лексичне наповнення «жіночих» і «чоловічих» заголовків відрізняється за системою аксіологічних координат: якщо зазвичай у заголовках письменниць акцентовано певні позитивні характеристики («*Крамниця щастя*» О. Деркачової, «*Щасливий*» В. Гранецької, «*Пристрасна траса до щастя*» А. Рудницької), то чоловіки більш схильні до інтенсифікації негативної оцінки, тому в заголовках часто використовують сленгізми, стилістично знижену, пейоративну лайливу лексику та нецензурні інвективи (обсценну лексику), що є виявом тенденції демократизації мови, порушенням різних табу. Уживання такої лексики є виправданим для досягнення надзвичайної експресії: «*Пацики: конкретний роман*» А. Дністрового, «*Шахмати для дибілів: цейтнот доктора Падлючча*» М. Бриних, низка заголовків творів Леся Подерв'янського й Антіна Мухарського та ін. Попри те, що в сучасному дискурсі у використанні нецензурної лексики простежують гендерну симетрію [6], заголовки творів не підтверджують цю тезу. Подекуди така лексика трапляється і в жіночих номінуваннях творів, але значно рідше, і ступінь її експліцитності дещо нижчий: «*Курва*» Х. Лукашук, «*Суки отримують все*» І. Карпи. Появу таких слів у жіночому дискурсі можна окреслити як «емансипацію мови».

Уживання слів у фігуральному значенні характерне як для «чоловічого» («*Вікна застиглого часу*» Ю. Винник), так і для «жіночого» дискурсів («*Бузкові зошити*» М. Павленко). Філософське розуміння світу як єдності протилежностей виявляється у використанні різноманітних прийомів поєднання протилежних за змістом, контрастних понять. Серед таких стилістичних фігур письменниці віддають перевагу антитезі («*Багаті і бідні*» Л. Чагровської та Х. Шніцар, «*Ходіння Туди й Назад*» В. Гальянкової, «*Добро і зло*» І. Карпи), у письменників, крім антитези («*Завжди і ніколи*» С. Процюка), також трапляються досить удалі випадки створення оксиморонів («*Весняні ігри в осінніх садах*» Ю. Винничука, «*Велика маленька Грузія*» Сашка Сівченка тощо).

Існують певні відмінності у вживанні лексико-граматичних класів у заголовках. Використання різних частин мови в заголовках «жіночих» і «чоловічих» текстів представлено в табл. 1.

Таблиця 1

**Представленість різних частин мови
в заголовках сучасних українських творів (%)**

	Заголовки письменників	Заголовки письменниць
Усього слів	219	302
Іменники	153 (69,86%)	160 (52,98%)
Прикметники	16 (7,31%)	45 (14,90%)
Числівники	6 (2,74%)	4 (1,32%)
Займенники	5 (2,28%)	16 (5,30%)
Дієслова	7 (3,20%)	17 (5,64%)
Дієприкметники	3 (1,36%)	3 (0,99%)
Прислівники, предикативи	6 (2,74%)	5 (1,66%)
Прийменники	14 (6,39%)	31 (10,26%)
Частки	0	4 (1,32%)
Сполучники	7 (3,20%)	16 (5,30%)
Вигуки	2 (0,92%)	1 (0,33%)

Частиномовна презентація слів у заголовках свідчить про те, що письменники тяжіють до статичного представлення інформації, використовуючи значно більше іменників, ніж жінки. Проте серед іменників у «чоловічому» письмі переважають абстрактні (понад 60% – «Ревнощі з того світу» М. Рожка, «Свобода» Леся Подерв'янського, «Солдатське щастя» В. Кожелянка) над конкретними («Хмарочос» В. Трілецького, «Третє поле» В. Кожелянка), натомість жінки віддають перевагу конкретним іменникам (близько 60% – «Квіти цмину» М. Савки, «Із медом полин» Ж. Куява), водночас абстрактні іменники трапляються значно рідше, ніж у чоловічому дискурсі («Зло» Л. Баграт, «Добро і зло» І. Карпи).

У жінок часто превалює розповідний характер представлення інформації, тому значно продуктивніше використані дієслова, ніж у «чоловічому» дискурсі (пор.: «Бажання поверненню не підлягають» А. Зубович, «Вам і не снилося» Г. Щербакової, «Боги вмирають від нудьги» А. Багряної та ін. (f) – 5,64%; «Гра триває» К. Москальця, «Бийся головою до стіни» С. Процюка та ін. (m) – 3,2%). Натомість використання дієслів у формі наказового способу більш характерне для чоловічого дискурсу, що зумовлене типовою роллю чоловіка в комунікативному акті (пор.: «Бийся головою до стіни» С. Процюка, «Давай пограємо» С. Щученка, «Вийди і візьми» Т. Гаврилівна (m) – «Купуйте бублики» О. Стяжкіки (f)).

Описове представлення інформації переважає в «жіночих» номінаціях, це, зокрема, відображене у великій кількості прикметників: «Любовні мандрівки» Л. Таран, «Живі книги» Міли Іванцової, «Вільний світ» Т. Белімової (14,9%), і значно менше в «чоловічих» номінаціях творів: «Жорстоке небо» Макса Кідрука та ін. (7,31%). Натомість відносні прикметники в заголовках частіше вживають чоловіки (пор.: «Житіє гаремное» Ю. Винника, «Еклер із цукровою глазурю» О. Галетки, «Кровна мста» Я. Яриша (m) – «Абонентська скринька» В. Гранецької (f)).

Маркером точності й конкретності є використання в заголовках числівників. Така риса більше притаманна заголовкам «чоловічих» творів («Дванадцять обручів» Ю. Андруховича, «Двоє в чужому домі» Т. Литвиненка, «Десятий рядок» С. Процюка, «Десять засобів самогубства» П. Ар'є), ніж «жіночих» («Вареники, або 18 гризота» Р. Обшарської, «Одинадцята заповідь, або ніч блазнів» Неди Нежданой). Уживання займенників зазвичай продиктоване певними естетичними мотивами й викликає особливе стилістичне зацікавлення. За допомогою фраз, що містять займенники (зокрема особові та присвійні), створюють ілюзію залучення читачів до учасників діалогу та ефект контакту між ними. У «жіночих» заголовкових текстах значно вища частка використання

займенників, ніж у «чоловічих» («Зірка для тебе» Дари Корній, «Світло для тебе» О. Деркачової (f). Особливу атмосферу інтимізації розповіді створює використання займенника **я**, що є характерною рисою «жіночого» дискурсу: «Я, ти і наш мальований і немальований Бог» Т. Пахомової, «Все, що я хотіла сьогодні...» Ірен Роздобудько, «І все-таки я тебе зраджу» Неди Нежданої, «Дерево, Що росте в мені» Ж. Куяви, «Тримай мене, ковзанко» М. Ткачівської (f). Значно рідше трапляються займенники в заголовках «чоловічих» текстів: «Вона, Смерть і Кохання» Т. Литовченка, «Господар нашого дому» В. Лиса (m) та ін.

Найпродуктивнішою для утворення заголовків «жіночих» текстів виявилася структурна модель **Adj+N₁**: «Бузкові зошити» М. Павленко, «Бульварний роман» М. Матіос, «Веселкове диво» М. Баліцької, «Віртуальна дівчина» Міли Іванцової, «Білий слон» М. Римар. Чоловіки ж найчастіше утворюють заголовки, що відповідають структурній моделі **N₁+N₂**, де **N₂** має атрибутивне значення («Диявол добра», «Діви ночі» Ю. Винника), посесивне («Діти риб» Є. Положія, «Дофін сатани» О. Уляненка) чи об'єктне («Допит небіжчика» І. Негреску).

Спроба діалогізації тексту характерніша для «жіночого» дискурсу. У «чоловічій» письмовій мові значно рідше трапляються звертання, ніж у «жіночій» (пор.: «Сестро, сестро» О. Забужко, «Пробач, Марцело» В. Андрусів, «Ти чуєш, Марго?» М. Гримич, «Тримай мене, ковзанко» М. Ткачівської, «Любе дзеркальце, скажи...» Г. Гордасевич (f) – «Агов, Джульєтто!» М. Біленького, «Де твій дім, Одісею?» Т. Гаврилів (m) та ін.). Також письменниці частіше використовують у заголовках незакінчені речення («Стукав сніг...» О. Радупинської, «Все, що я хотіла сьогодні...» І. Роздобудько, «Світ тримається на...» Міли Іванцової), ніж письменники («В Парижі красне літо...» О. Гавроша). Натомість питальні й окличні речення однаково характерні для заголовків «чоловічих» і «жіночих» текстів: «Обережно! На арені хижакі!» В. Тарасова (m) – «Ненавиджу!!!» О. Деркачової (f); «Де твій дім, Одісею?» Т. Гаврилів (m) – «Ти чуєш, Марго?» М. Гримич (f).

У заголовках переважають стверджувальні конструкції, проте інколи автори використовують синтаксичні форми, що відображають заперечення зв'язку між явищами, вираженими словами та словосполученнями (звичай експліцитну форму). Такі конструкції серед досліджуваного матеріалу траплялися тільки в «жіночих» текстах: «Не залишай» Л. Романчук, «Бажання поверненню не підлягають» А. Зубович, «Вам і не снилося» Г. Щербакової, «Дванадцять, або Виховання жінки в умовах, не придатних до життя» І. Роздобудько, «Не дратуйте янгола» О. Деркачової та ін.

Варто наголосити на контроверсійності й неоднозначності гендерного чинника в художньому тексті. На думку О. А. Земської, відмінності в гендерних мовних моделях є нерегулярними та залежать від інших соціальних, культурних та професійних умов [3]. Крім того, вибір заголовка також визначають особливості індивідуального авторського світосприйняття дійсності, а відтак і мовної авторської картини світу, тому пропонуване дослідження радше представляє не норми «чоловічого» чи «жіночого» письма, а тенденції. Звичайно, літературна творчість не накладає на авторів певних обмежень відповідно до гендерної ролі, оскільки сучасна література тяжіє до нівелювання усталеного в соціумі набору очікуваних зразків мовної поведінки чоловіка й жінки. Соціокультурні зрушення в суспільстві, пов'язані з емансипацією, певною мірою впливають і на текстотвірні процеси, зокрема формують тенденцію розмивання наявних гендерних стереотипів у мові.

Невід'ємним складником мовної особистості є гендер. На рівні заголовків його виражено в специфіці представлення теми твору, в окремих пріоритетах добору мовних і художніх засобів.

Чоловіки будують заголовки логічно, без прикрас, чітко й лаконічно висловлюють свою думку, намагаючись мінімізувати кількість мовних засобів; інформацію найчастіше передано за допомогою стилістично нейтральних мовних одиниць із найменшою емоційною індексацією. Заголовки «жіночих» творів довші за обсягом та містять велику концентрацію емоційно маркованої лексики. Найчастіше жінки схильні до інтенсифікації позитивної оцінки. Емоційна лексика в заголовках чоловічих творів трапляється рідко й містить переважно негативну оцінку та високу експресивність (пейоративи, інвенктиви, обценна лексика тощо). Для заголовків «чоловічих» творів характерна впорядкованість, чітка й конкретна констатація інформації, тому в них набагато частіше, ніж у жіночих, трапляються іменники й числівники, натомість заголовкам «жіночих» творів більш притаманний розповідний характер, підкреслена атрибутивність, що

пояснює продуктивне утворення заголовків із використанням дієслів і прикметників. Однак відносні прикметники й дієслова в наказовому способі продуктивніше використовують у «чоловічому» дискурсі. Загалом заголовки «жіночих» творів синтаксично складніші, ніж чоловічі.

Варто зауважити, що нині досить важко однозначно свідчити про «жіноче»/«чоловіче» в тексті, оскільки формується тенденція уніфікації соціальних ролей чоловіків і жінок, а відтак спостерігаємо спроби подолання гендерних стереотипів, унаслідок чого відмінність у мовній поведінці стирається. Перспективи дослідження вбачаємо в з'ясуванні індивідуальної специфіки авторських заголовків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горошко Е. И. Языковое сознание: гендерная парадигма : монография / Е. И. Горошко. – Москва ; Харьков : Инжек, 2003. – 440 с.
2. Гриценко Е. С. Язык как средство конструирования гендера : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.19 / Елена Сергеевна Гриценко. – Нижний Новгород, 2005 – 405 с.
3. Земская Е. А. Особенности мужской и женской речи / Е. А. Земская, М. А. Китайгородская, Н. Н. Розанова // Русский язык в его функционировании / под ред. Е. А. Земской и Д. Н. Шмелева. – Москва : Наука, 1993. – С. 90–136.
4. Каменская О. Л. Гендергетика – наука / О. Л. Каменская // Гендер как интрига познания. – Москва : Рудомино, 2002. – С. 13–19.
5. Кирилина А. В. Гендер : лингвистические аспекты / А. В. Кирилина. – Москва : Институт социологии РАН, 1999. – 155 с.
6. Клепуц Л. Функціональна парадигма ненормативної лексики в постмодерній літературі [Електронний ресурс] / Л. Клепуц. – Режим доступу: http://dspace.tnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2961/1/Kleputs_Lesya.pdf (дата звернення: 10.10.2017). – Назва з екрана.
7. Максимова Т. Женские романы и журналы на фоне постмодернистского пейзажа, или «каждая маленькая девочка мечтает о большой любви» / Татьяна Максимова // Потолок пола : сб. науч. и публицист. ст. / под ред. Т. В. Барчуновой. – Новосибирск, 1998. – С. 91–128.
8. Мельник Т. М. Гендер як наука та навчальна дисципліна / Т. М. Мельник // Основи теорії гендеру : навч. посіб. – Київ : К.І.С., 2004. – С. 10–29.
9. Нерознак В. П. Языковая личность в гендерном измерении / В. П. Нерознак // Гендер: язык, культура, коммуникация : тезисы I Междунар. конф. – Москва : Изд-во МГЛУ, 1999. – С. 70–71.
10. Пірен М. І. Гендерні аспекти державної служби : монографія / М. І. Пірен, Н. В. Грицяк, Т. Е. Василевська, О. М. Іваницька ; за заг. ред. Б. Кравченка. – Київ : Основи, 2002. – 336 с.

REFERENCES

1. Goroshko Ye. I. (2003) Yazykovoye soznaniye: gendernaya paradigma [Language consciousness: a gender paradigm]. Moskva-Khar'kov : Inzhhek. (in Russian)
2. Gritsenko Ye. S. (2005) Yazyk kak sredstvo konstruirovaniya genera [Language as a means of constructing gender]. (PhD Thesis). Nizhniy Novgorod.
3. Zemskaya Ye. A. (1993) Osobennosti muzhskoy i zhenskoy rechi [Features of male and female speech]. Russkiy yazyk v yego funktsionirovanii. M.: Nauka. pp. 90-136.
4. Kamenskaya O. L. (1999) Gendergetika – nauka [Gender is a science]. Gender kak intriga poznaniya. M.: Rudomino. pp. 13-19.
5. Kirilina A. V. (1999) Gender: Lingvisticheskiye aspekty [Linguistic Aspects]. M.: Institut sotsiologii RAN. (in Russian)
6. Kleputs L. (2018) Funktsional'na paradyhma nenormatyvnoyi leksyky v postmoderniy literaturi [Functional paradigm of non-normative vocabulary in postmodern literature]. (electronic journal). Available at: http://dspace.tnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2961/1/Kleputs_Lesya.pdf
7. Neroznak V. P. (1999) Yazykovaya lichnost' v gendernom izmerenii [Language personality in the gender dimension]. Gender: yazyk, kul'tura, kommunikatsiya. Moskva: Izd-vo MGLU. pp. 70-71.
8. Maksimova T. (1998) Zhenskiye romany i zhurnaly na fone postmodernistskogo peyzazha, ili «kazhdaya malen'kaya devochka mechtayet o bol'shoy lyubvi» [Women's novels and magazines on the background of a postmodern landscape, or "every little girl dreams of great love"]. Potolok pola. Novosibirsk. pp. 91-128.
9. Mel'nyk T. M. (2004) Gender yak nauka ta navchal'na dystsyplina [Gender as a science and a study discipline]. Osnovy teoriiy genderu. Kyiv: K.I.S. pp.10-29.
10. Piren M. I. (2002) Henderni aspekty derzhavnoyi sluzhby [Gender aspects of a civil service]. Kyiv: Osnovy. (in Ukrainian)

LYUDMYLA YULDASHEVA

THE TITLES OF CONTEMPORARY UKRAINIAN WORKS IN THE CONTEXT OF GENDER STUDIES

The article deals with the gender peculiarities of titles of a modern Ukrainian works. The topicality of study is the necessity to specify modern fiction in the gender aspect, study the peculiarities of gender thinking in the modern titles of Ukrainian works. The aim of the research is to define the gender specification of the modern titles of Ukrainian works late 20th- early 21st century. It is defined that in the mail writing a rational attitude prevails, while the emotional stile is more typical for women. The titles of feature works show the specific of authors' world outlook, fragments of their world's picture. An important component of the linguistic personality is gender. At the higher level, it is expressed in the specifics of the presentation of the theme of the work, in separate priorities of the selection of linguistic and artistic means. The paper identifies a set of characteristic features of "male" and "female" letters in the headings on the lexical, grammatical and stylistic levels. However, at the present stage differences in linguistic behavior of men and women are erased. An interesting aspect in the prospect can become an analyses of peculiarities of certain authors' individual titles.

Key words: title of a work, modern Ukrainian literature, gender, gender stereotypes, gender linguistic personality.

Одержано 3.11.2017 р.

УДК 81'367.633

НАТАЛІЯ КИСЛА

(Полтава)

СЕМАНТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ІНТЕНЦІЙНИХ ПРИЙМЕННИКІВ НА ВИРАЖЕННЯ МЕТИ-ПОШАНИ

У статті встановлено реєстр первинних і вторинних інтенційних прийменників та їхніх еквівалентів; вирізено групу прийменників, які є носіями значення мети-пошани; з'ясовано особливості функціонування прийменників із семантикою мети-пошани. Групу прийменників зі значенням мети-пошани складають інформативно достатні одиниці, утворені адвербіалізованими прийменниково-іменниковими формами, що групуються навколо семи 'пошана'. Крім добре відомих прийменників на знак + Subst₂, в/у знак + Subst₂, на відзнаку + Subst₂, на честь + Subst₂, в/у честь + Subst₂, на ознаменування + Subst₂, на славу + Subst₂, у/во славу + Subst₂, на славу + Subst₂, виявлено прийменникову одиницю, не зафіксовану досі в лексикографічній практиці та працях лінгвістів, – на пошану + Subst₂. Іменниковий компонент розглянутих прийменників утратив свою первинну семантику, тому значення таких одиниць потрактовано залежно від контекстуального оточення. Для кожної зазначеної прийменникової одиниці окреслено коло вживання та особливості сполучуваності.

Ключові слова: прийменник, інформативно-достатній прийменник, мета-присвята, мета-пошана.

Прийменники в сучасній українській літературній мові – той лексико-граматичний клас слів, який є об'єктом постійної уваги багатьох мовознавців. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених цій проблемі, до цього часу не знайшли однозначного потрактування з-поміж лінгвістів проблеми місця цього класу слів у частиномовній парадигмі, їхній лексико-семантичний і граматичний статус тощо. Дослідження окремих адвербіальних семантико-граматичних значень прийменника – причини, наслідку, умови, способу дії тощо – є перспективними в сучасній лінгвістиці. Одним із таких значень є значення мети. На сьогодні в українському мовознавстві існує потреба комплексно інтерпретувати інтенційні прийменники та їхні еквіваленти.

Загальнотеоретичні, теоретично-прикладні і прикладні аспекти, що стосуються сучасної прийменникової системи, зокрема генези і статусу прийменників у граматичному ладі української мови, різнобічно схарактеризовано у працях І. Р. Вихованця, К. Г. Городенської, І. Г. Данилюка,